

2014 Magyar Bálint a maffiaállamról, a győztesek és a vesztesek világáról, az ellenzéki összefogásról

„Ez a kormány leváltható”

Magyar polip címmel jelentetett meg tanulmánykötetet Magyar Bálint, amely az eddigi legátfogóbb összegzése Orbán Viktor rendszerének, s mindannak, ami abból következik.

Ónody-Molnár Dóra

Minek nevezzelek? – ez volt az elmúlt évek visszatérő kérdése az Orbán-rendszerrel kapcsolatban. Autoriter rezsim, irányított demokrácia, sokan sokféle meghatározással kísérleteztek. Önök azt mondják: posztkommunista maffiaállam. Mit takar ez a kifejezés?

A képlet sokáig egyszerűnek tűnt: a kelet-európai országok az állami tulajdon monopóliumára épülő diktatúrából átkerülnek a magántulajdonra épülő, liberális demokráciák világába. Sejthető volt, hogy az átmenet nem lesz zökkenőmentes, de mindenki abból a feltevésből indult ki, hogy politikájuk irányát az Európai Unió értékei határozzák majd meg. Később egyre nehezebben tudták az Unióban értelmezni azt, ami ezekben az országokban történik. Arra a jelenségre nem volt szavuk, amikor nem a szervezett alvilág hálózta be az államot, hanem egy politikai vállalkozás kezd maffiaként működni és hálózta be felülről a gazdaságot.

Ezt nevezte el ön szervezett felvilágnak 2001-ben?

Igen, mely kiépülésének korlátot szabott egyfelől, hogy a Fidesznek akkor nem volt kétharmados hatalma, másfelől a 2002-es választás, amely megakasztotta a folyamatot. 2010-ben megszűnt ez a korlát, s a Fidesz, mint politikai csúcsragadozó megszállta a közhatalmi intézményeket. A párt tagjai pedig gondolkodás nélkül engedelmessé váltak a központi akaratnak. A Magyarországon kialakult rendszer leginkább a posztszovjet köztársaságokéra hasonlít, azzal a különbséggel, hogy azokban az országokban egyenes vonalú volt a fejlődés a posztkommunista maffiaállam irányába. Azok jellemzői, hogy az egykori titkosszolgálati elit és az egykori pártelit bizonyos részei kerültek domináns pozícióba az új hatalmi elit kialakulásánál. Magyarországon ez kerülő úton történt, és más összetételű az új uralmi elit is.

Miért hívják maffiaállamnak?

Azt az állapotot, ami létrejött, nem lehet pusztán a liberális demokráciától történő eltávolodás mennyiségi fokozataiként leírni. Számos tulajdonsága alapján mondhatnánk hagyományos autokráciának is, amelynek egy-egy vonása hasonlít akár a II. világháború előtti, akár az azt követő diktatúrákhoz. Ugyanakkor szerintem hibásak azok az analógiák, amelyek a mai Magyarországot akár a II. világháború előtti magyar vagy dél-európai fasiszta rendszerekhez, akár a '45 utáni kommunista diktatúrákhoz hasonlítják. Ami Magyarországon – és a volt szovjet köztársaságok többségében – a maga komplexitásában mára kialakult, az egy önálló új rendszer. A posztkommunista

jelző a keletkezés körülményeire utal, a maffiaállam pedig az elitnek arra a szerveződési módjára és kultúrájára vonatkozik, amelyet létrehoz ez a rendszer.

Amelyben kezet csókolnak a miniszterelnöknek?

Szimbolikus kézcsók az is, mikor a kormány tagjai állva várják őt a kormányülés előtt, vagy a képviselőjelöltek a felcsúti birtokra zarándokolnak hűségesküt tenni. De ennél többről van szó. Három fő vonásban fogható meg a maffiaállam jelleg. Az első: a hatalom- és a családi vagyoni koncentráció szerves – egymást feltételező – összekapcsolódása. Hatalomkoncentráció kell ahhoz, hogy vagyonhoz lehessen jutni, vagyon kell ahhoz, hogy a függelmi rendszerekkel meg lehessen alapozni a hatalomban maradást. A második eleme ennek a párhuzamnak, hogy a maffiaállam szerveződése a patriarchális család mintájára történik. A patriarchális családfő számára, legyen miniszterelnök vagy keresztapa, a család, a porta, a birtok, a falu és az ország hasonló minőségű kategóriák. A keresztapa/miniszterelnök egyformán rendelkezik és intézkedik pénzről, vagyonról, státuszról, emberekről ezeken a területeken. A klasszikus maffia azért maffia és nem pusztán patriarchális család, mert a függőség rendszere és a legitimáció hiánya közti szakadékot erőszakkal hidalja át. A maffiaállamban az történik, hogy a patriarchális családfő pozíciója a legfőbb államhatalmi pozícióvá válik, különféle rendelkezéseit (pénzt irányít ide vagy oda, üzleteket koboztat el stb.) már közhatalmi funkcióból gyakorolja, így a magánérdek nem devianciaszerűen, hanem normaszerűen rendeli maga alá a közérdeket. Ezt hidalja át a maffiaállam az állami szervek erőszak-monopóliumával. Ha a hagyományos maffia megkíván egy kaszinót, akkor bedob az ablakon egy Molotov-koktélt, vagy fenyegetésként löfejet tesz a tulajdonos ágyába.

Sok mindennel lehet vádolni a kormányt, de ilyen erőszakot nem alkalmazott.

A maffiaállamban nincs szükség véres erőszakra, ezt helyettesíti az állam. Amikor például a Fidesz első kormányzása idején meg akarták kaparintani a BÁV-ot, s a tulajdonos nem akarta eladni, akkor egy másik érdekeltiségében, a hoteljeiben a rendőrség éjszakai razziákat tartott. Teljesen nyilvánvaló volt, hogy addig fognak razziázni, amíg az üzletmenetet tönkre nem teszik. Az illető eladta az államnak a BÁV-ot, amit a fogadott család körében utána privatizáltak. Ez az, amit tranzitállamosításnak hívunk. Csak azért államosítanak valamit állami kényszer segítségével, hogy a magántulajdont a saját érdekrendszerbe csatornázzák át. Ez annyiban különbözik a klasszikus maffiától, hogy nem a fizikai erőszak, hanem a közhatalom eszközével élnek, amelynek része a köztársasági elnök, a Parlament, az Alkotmánybíróság, az adóhivatal, az ügyészség, az Állami Számvevőszék, a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal és természetesen az általuk uralt média. Végül, a maffia jelleget mutatja az uralmi elit szerkezete. A Fidesz vezető testületei fontos döntéseket már nem hoznak, azok átkerültek a fogadott család formális pozícióval nem rendelkező személyei körébe, akik közvetlenül a keresztapához, tehát a miniszterelnökhöz vannak bekötve: Simicska, Nyerges, Habony, stb. A párt csak transzmissziós szíjként működik a demokrácia kulisszáinak mozgásában.

De miért következik a maffiaszerű működésből például az, ami az oktatásban történik? Sok oktatási szakértő kiegészzne azzal, ha csak lopni akarnának, és nem akarnák az

oktatáspolitikai elképzeléseiket megvalósítani. Mert nekik van olyanjuk, a maffiának viszont nincsen.

A maffiaszerű működésből az következik, hogy a szakpolitikák megszűnnek. Szakpolitikai oka semmilyen intézkedésüknek nincs, legfeljebb szakpolitikai következménye. A döntéseknek alapvetően hatalmi és vagyongyarapodási indítékai vannak. Párhuzamosan jár ez a kettő együtt, melynek eszköze, ahogyan Vásárhelyi Mária írja a médiáról, az agy mosás és pénzmosás. Vegyük például a tankönyvpiacot...

...ahol az államosítás miatt számos, a Fideszhez közel álló tankönyves vállalkozás érdeke is sérül.

Igen, mert a hierarchiában magasabb szinten álló csoportok sajátítják ki a piacot. Az erőszaktevés a szokásos: törvényekkel felszámolják a szabad tankönyvpiac működését, a tankönyvek előállítását államosítják, majd odaadják valakiknek. Itt is egyszerre zajlik az agy mosás és pénzmosás. Egységes tankönyvek biztosítják az ideológiai agy mosást, a költségvetés 53 milliárd forintjával pedig a pénzmosást: kifizetnek néhány tankönyvkiadót, a többieket kiszorítják, majd ezt a hatalmas összeget saját érdekkörön belül mozgatják. Ez hasonló, mint a rezsicsökkentésről szóló kampány. Nem tud az ember száz métert úgy menni közterületen, hogy ne lásson rezsicsökkentés reklámot. A hirdetőfelületek jelentős részben baráti érdekkörbe tartoznak, a kampányt pedig közpénzből fizetik. Közvetlenül is keresnek a propagandán. Gyakorlatilag nincs olyan terület, ahol a maffiakormány ne ezzel a logikával működjön.

Ez egy koherens elmélet. Egy dolgot nem magyaráz meg: a maffiát nem szokták megválasztani. A maffia egy adottság, amivel a lakosság megtanul együtt élni, de nem ad számára demokratikus felhatalmazást. A közvélemény-kutatások alapján ez a „maffia”, meglehet, újra lesz választva. Miért szavazna a nép olyanokra, akik kifosztják?

Nem volt szükségszerű a jelenlegi rendszer kialakulása. A tanulmánykötet arról is szól, hogy mi minden vezetett idáig, például a szocialista-liberális kormányzás hibái és összeomlása nélkül ez a hatalom nem tudott volna létrejönni. A fennmaradása sem szükségszerű. Ez a kormány leváltható. Néhány hónappal ezelőtt a választópolgárok több mint fele kormányváltást akart. Ugyanakkor azt a kérdést is feltették nekik, hogy vajon melyik párt nyeri meg a választásokat. Ötvenvalahány százalék szintén a Fideszt nevezte meg. Ez azt jelenti, hogy van társadalmi igény a változásra, de nincs alany, amelyik beteljesíthetné ezt az igényt. Ez a demokratikus ellenzéki erők deficitje. Képtelenek olyan formációban felállni, amelyről a kormányváltást kívánó polgárok elhiszik, hogy van esélyük a maffiakormánnyal szemben.

A félelem miért inkább az apátiát, és miért nem az ellenállást növeli?

A maffiaállam jellegzetessége, hogy nagyon erős érdekközösséget, ideológiai elkötelezettséget, és ezen keresztül érzelmi közösséget is teremt. Ez az erős kötések és gyenge társadalom rendszere. Már nagyon is van mit veszíteni az új tulajdonosoknak, és ők rendelkeznek az államhatalom teljes fegyvertárával a propagandától a javadalmazáson át az ellehetetlenítés eszközeiig. Alattuk található a nyomorult

helyzetbe taszított szereplők sokasága, akik az egzisztenciájukat kockáztatják, ha a véleményüknek hangot adnak. Gondoljunk csak a tanárookra, akik joggal tartanak attól, hogy ha tiltakoznak, akkor kirúgják őket az iskolából, ami a közös fenntartó miatt azt jelenti, hogy Magyarország összes iskolájából. Alattuk húzódik a vesztesek világa, a munkanélkülieké, a közmunkásoké, a megalázottaké, akik nem tudnak összeszerveződni. Ennek pedig van egy olyan dinamikája, ami sok választóban feszültséget generál: utálok ezt a rendszert, de élnem kell, ezért ha az a perspektíva, hogy a nyakunkon maradnak, mert nincs versenyképes alternatíva, akkor az emberek elkezdnek a „realitásokhoz” igazodni...

És újraválasztják a kormányt.

Igen, mert nehéz kettős lelkülettel élni. Olyan ez, mint a Stockholm-szindróma, csak éppen a keresztapa ejtette fogságába a társadalom nagy részét. Az új közvélemény-kutatási adatok már azt mutatják, hogy a kormányváltást akarók aránya csökken. Nem azért, mert javulna a helyzet, hanem, mert ez a lelki feszültség nem tartható fenn. Ha garantáltan nem lesz nyertes a másik oldalon, akkor elindul a tömeges igazodás, amely megnehezíti a kormányváltást.

Nem lehet más oka az apátiának? A maffiát úgy szokták elzavarni, hogy jönnek a tiszta kezűek, a közvélemény tudja, hogy kik a jó fiúk és kik a rossz fiúk. A Cattani felügyelőknél össze is jön a társadalmi támogatottság. Az emberek azonban nem felejtették el a nokiás dobozt, a korrupció stigmája rajta van az ellenzéken, őket nem jó fiúként azonosítja a nép, akik a rossz fiúkat majd legyőzik, hanem azt mondják róluk, ugyanolyanok.

Ha nem tudatosul a létező minőségi különbség a két rendszer között, az nagyrészt a megfelelő nyelv hiányából fakad. Zuschlag János hat évet ült 50 millió forintért, a maffiakormányzat emberei viszont milliárdokat irányítanak saját érdekkörön belülre az állami erőszak eszközeivel. A közvélemény akkor érzékeli ezt a különbséget, ha meg tudjuk nevezni azt, amiben élünk. Annak a fogalmi keretnek, amit mi javasunk ebben a könyvben, az erőssége pont az, hogy amikor valaki megnéz egy királyi híradót, akkor ezen a nyelven tudja a híreket értelmezni. Az ellenzéki oldalon pedig nem pusztán a jó fiút nem látják az emberek, hanem, ami meghatározóbb, az erőteljes kihívót.

Van belőle vagy három is...

A választást az egyéni körzetekben lehet, s ezért kell megnyerni. Ahhoz, hogy egyéniben nyerni lehessen, minden ellenzéki jelölt neve mögött ott kell szerepelnie a három legerősebb politikai alakulat, az MSZP, az Együtt és a DK nevének. Ha ez nem teljesül, akkor radikálisan csökken annak az esélye, hogy egyéni körzeteket lehessen nyerni. A tapasztalataim alapján azt merem mondani, hogyha egy 5-10 százalékos közötti párt állít úgy jelöltet, hogy csak a saját neve szerepel a jelölt neve után, akkor azt a körzetet akkor sem tudja megnyerni, ha a szövetséges ellenzéki pártok nem indítanak külön jelöltet. Előfordulhat véletlenül, de tömegesen biztos nem. Az emberek nem szavazási technikákon gondolkodnak, hanem megkeresik a kedvenc pártjuk logóját. Az probléma, ha nincs ott. Ráadásul a helyi aktivisták sem érzik sajátjuknak a jelöltet, ha nincs mellette a pártjuk logója is. Bármilyen optimista nyilatkozatokat is tesznek a

pártok a helyi együttműködésről, ez nem így működik a valóságban. Ahol nem indul saját jelölt, ott az aktivisták átvonulnak más körzetekbe segíteni az övéket. Így össze sem tudnak állni azok a csapatok, amelyek kellenének ahhoz, hogy a torzított választási törvénnyel, egyenlőtlen médiával és anyagi eszközökkel, a Kubatov-listás ellenoldallal felvegyék a versenyt. Az íróasztali, végső soron szűklátókörű önzésen alapuló számítások nem teremtik meg azt a lelkiületet, mely egyáltalán eséllyel kecsegtetne ebben az egyenlőtlen küzdelemben. Ha közös jelöltek vannak, természetesen – már csak a választási törvény miatt is – közös lista is kell.

Akkor tegyük fel azt, hogy létrejön a hármas összefogás. Ami az egyik szavazónak azért büdös, mert benne van Gyurcsány, a másiknak azért, mert nincs benne eléggé, a harmadiknak Mesterházyval van baja, a negyediknek Bajnaival, végül azt mondják: jé, hisz ez pont ugyanaz a társaság, amelyet négy éve elzavartunk.

Ez egy demokráciában jogos felvetés. Azonban minél távolabb kerülünk a demokráciától és közelebb az önkényuralomhoz, annál kevésbé az. Ma már úgy érzem, hogy nem az egyes ellenzéki pártokhoz való viszony az érdekes. A Fidesz által diktált feltételek között elengedhetetlen, hogy strukturálisan ki legyen zárva minden rivalizálás a demokratikus erők között. Különben elkezdenének egymás ellen kampányolni, mert beindul a versengés a szűkös listás helyekért. Óhatatlanul felerősödne a rivalizálás a kommunikációban, amit a kormány által dominált sajtó maximálisan közvetítene, amelynek egyetlenegy üzenete lenne a választó felé: ezek egymással veszekednek a parlamenti helyekért, és azt sem tudják, mit csinálnának, ha kormányra kerülnének. Ami előidézhet a 2010-esnél is nagyobb győzelmet a Fidesz számára. Azon a megállapodáson, amit az MSZP és az Együtt kötöttek, már régen túllépett az idő.

A DK erősödése miatt?

Részben azért, másrészt, mert abban a választási helyzetben, hogy egy maffiakormányt akarok-e hatalmon tartani vagy sem, már érdektelen az MSZP, az Együtt vagy a DK programjainak különbözősége. Ha az Együtt-PM és MSZP bezárkózik ebbe a megállapodásba, akkor a következő forgatókönyvek várhatók: hamarosan annyira nyilvánvalóvá válik annak tarthatatlansága, hogy belekényszerülnek a megváltoztatásába, de már végképp késő lesz és vert seregként kényszerülnek bele az új megállapodásba. Ha viszont nem módosítanak rajta, akkor a DK-nak nincs más választása, mint önállóan elindulni a választáson, hiszen egy nyilvánvalóan kódolt választási vereség esetén miért ne részesülhetne ő is parlamenti helyekben, igaz, nagyon kicsi lesz az a torta, amin a demokratikus ellenzéki erők osztozkodni tudnak. Erről beszélt október 23-án Kuncze Gábor, mikor a jelenlegi együttműködési stratégiát úgy jellemezte, hogy külön sírhelyért küzdenek a közös temetőben.

Már most is az van, hogy egymástól veszik el a szavazókat. A szocialisták nem bíznak Gyurcsányban, ráadásul az is kérdéses, hogy nem azzal veszítenek-e többet, ha az egész kampány róla szól majd.

Lehet. A „Gyurcsány-probléma” nagyrészt abból ered, hogy az Együtt-PM nem váltotta be a hozzá fűződő társadalmi reményeket. Sokan éppen tőlük mentek át a DK-ba. A DK megerősödése tény, amit figyelembe kell venni. Az MSZP és az Együtt elszalasztott

minden olyan kedvező lehetőséget, amikor lehetett volna a realitásokhoz igazítani az eredeti megállapodást, és egyben semlegesíteni azokat a félelmeket, amelyeket ön is idézett. Ebben a választási rendszerben, ha a demokratikus ellenzéki pártok nem zárnak ki előre mindennemű rivalizálást egymással szemben, a hangsúlyozom, mindenneműt, akkor eleve vereségre vannak ítélve. A kormányváltó akarat jellege már nem indokolja a szofisztikált együttműködési technikák, „programhirdetősdik” jogosultságát. Ezek ma már csak a személyi és pártönzések leplei.

Egyre többen gondolják azt, hogy az ellenzéki oldalon egyik-másik szereplő azért nem forszírozza a közös indulást, mert valójában 2018-ra készül. Bízok abban, hogy egy újabb négy év maga alá temetheti az Orbán-rendszert.

Ezt hosszú távú és ravasz taktikának gondolhatják egyesek, miközben csak egy rövidlátó és buta taktika, mert két dolgot feltételez: egyrészt azt, hogy a demokrácia intézményei úgy-ahogy fennmaradnak, másrészt pedig azt, hogy az emberek elnyomorodása kitermeli azt az ellenállást, amelyet demokratikus eszközökkel érvényesíteni lehet. Holott a maffiaállamnak pont az a lényege, hogy a társadalom nyerteseit egységbe kovácsolja, a veszteségeit pedig tehetetlen helyzetbe szorítja le, ahonnan nem képesek az érdekeiket megvédeni ezért inkább betagozódva keresnek majd biztonságot a maffiaállam rendjében.